

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

**ΣΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ
ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ**

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 10 Οκτωβρίου 2018, με την εξής σύνθεση: Ιωάννης Σαρμάς, Προεδρεύων Αντιπρόεδρος, Μαρία Βλαχάκη και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Σταμάτιος Πουλής, Δημήτριος Πέππας, Αγγελική Μυλωνά, Στυλιανός Λεντιδάκης, Βιργινία Σκευή, Δέσποινα Τζούμα, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Αργυρώ Μαυρομμάτη, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νικολέτα Ρένεση και Αντιγόνη Στίνη, Σύμβουλοι. Επίσης μετείχαν οι Σύμβουλοι Ασημίνα Σακελλαρίου, Ευαγγελία Σεραφή, Ειρήνη Κατσικέρη, Νεκταρία Δουλιανάκη και Αικατερίνη Μποκόρου, ως αναπληρωματικά μέλη. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας: Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, κωλυομένης της Γενικής Επιτροπής της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, Χρυσούλας Καραμαδούκη.

Για να δικάσει την από 8.11.2016 (ΑΒΔ 2283/8.11.2016) αίτηση του Ελληνικού Δημοσίου, νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Κατά της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «...» και διακριτικό τίτλο «... Α.Ε.» που εδρεύει στη Δημοτική Ενότητα Καμμένων Βούρλων του Δήμου Μώλου-Αγίου Κωνσταντίνου Φθιώτιδας (...), εκπροσωπείται νομίμως και παραστάθηκε διά της πληρεξούσιας δικηγόρου Γλυκερίας Σιούτη (ΑΜ/ΔΣΑ 8698).

Με την αίτηση αυτή επιδιώκεται η αναίρεση της 1233/2016 οριστικής απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε:

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, που ζήτησε την παραδοχή της αίτησης.

Την πληρεξούσια δικηγόρο της αναιρεσίβλητης, η οποία ζήτησε την απόρριψη της αίτησης.

Τον Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος πρότεινε την παραδοχή της αίτησης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε τηλεδιάσκεψη, μέσω της διαδικτυακής υπηρεσίας e:Presence.gov.gr [άρθρο 11 της από 11.3.2020 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (Α΄ 55), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο 2 του ν. 4682/2020 (φ. 76 Α΄) και τα άρθρα Πρώτο, Δεύτερο (παρ. 4) και Πέμπτο της κυα Δ1α/ΓΠ.οικ. 33202/28.5.2020 (Β΄ 2033), βλ. ΕλΣυν Ολ. πρακτ. 8^{ης} Γεν. Συν. της 29^{ης} Απριλίου 2020], με τη συμμετοχή των τακτικών μελών που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τους Συμβούλους Γεώργιο Βοΐλη, Δημήτριο Πέππα και Στυλιανό Λεντιδάκη, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ/τος 1225/1981). Για τη νόμιμη συγκρότηση της ελάσσονος Ολομέλειας, στη διάσκεψη μετείχε επίσης η Σύμβουλος Ασημίνα Σακελλαρίου (αναπληρωματικό μέλος).

Άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Αντιγόνης Στίνη και αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά τον νόμο

1. Με την 17459/Α.Πλ.2690/10.4.2014 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας επιβλήθηκε σε βάρος της αναιρεσίβλητης εταιρείας δημοσιονομική διόρθωση ποσού 382.544,00 ευρώ, πλέον τόκων 61.251,58 ευρώ, το οποίο φέρεται ότι έλαβε αχρεωστήτως στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και επιχειρηματικότητα» του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Με την 1233/2016 οριστική απόφαση του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου έγινε δεκτή έφεση της αναιρεσίβλητης και η ως άνω απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης ακυρώθηκε, με την αιτιολογία ότι η προς ικανοποίηση διά της έκδοσης της προαναφερόμενης απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης αξίωση του Ελληνικού Δημοσίου για επιστροφή από την ήδη αναιρεσίβλητη του ως άνω, φερόμενου ως αχρεωστήτως ληφθέντος ποσού, λόγω της από μέρους της διάπραξης ζημιογόνου παρατυπίας, έχει παραγραφεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3 του Κανονισμού 2988/1995 του Συμβουλίου της 18.12.1995.

2. Η υπό κρίση αίτηση, για την άσκηση της οποίας δεν απαιτείται η καταβολή παραβόλου (άρθρα 61 παρ. 1 και 117 του π.δ/τος 1225/1981, Α΄ 304 και 73 παρ. 1 του ΚΝΕΣ), έχει ασκηθεί νομοτύπως και εμπροθέσμως, συνεπώς είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω.

3. Με την ένδικη αίτηση προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και πλημμελή εφαρμογή του διέποντος την επίδικη υπόθεση ουσιαστικού

νόμου έγινε δεκτό από το δικάσαν Τμήμα ότι η αξίωση του Ελληνικού Δημοσίου για ανάκτηση με δημοσιονομική διόρθωση του φερόμενου ως αχρεωστήτως καταβληθέντος στην αναιρεσίβλητη ποσού, στο πλαίσιο της ως άνω συγχρηματοδοτούμενης Πράξης, έχει υποπέσει στην παραγραφή των διατάξεων του άρθρου 3 του Κανονισμού 2988/1995, ενόψει δε της προβλεπόμενης στον ως άνω Κανονισμό ευχέρειας των κρατών μελών να προβλέπουν μεγαλύτερες προθεσμίες παραγραφής, εφαρμοστέα εν προκειμένω είναι η διάταξη του άρθρου 103 του ν. 2362/1995, στην οποία προβλέπεται 5ετής παραγραφή, αρχόμενη από τη διαπίστωση της παρατυπίας από την αρμόδια εθνική αρχή.

4. Στον Κανονισμό (ΕΚ, ΕΥΡΑΤΟΜ) αριθ. 2988/95 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1995 σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ο οποίος, δυνάμει του άρθρου 11 αυτού, τέθηκε σε ισχύ την 26.12.1995, ορίζονται τα εξής: «Άρθρο 1. 1. Για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεσπίζονται γενικοί κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του κοινοτικού δικαίου. 2. Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από τις Κοινοότητες, είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Κοινοότητας, είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη. Άρθρο 3. 1. Η προθεσμία παραγραφής της δίωξης είναι τετραετής από τη διάπραξη της παρατυπίας που ορίζεται στο άρθρο 1 παράγραφος 1. Ωστόσο, οι τομεακοί κανόνες μπορούν να προβλέπουν μικρότερη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριών ετών. Για τις διαρκείς ή επαναλαμβανόμενες παρατυπίες, η παραγραφή τρέχει από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία. Για τα πολυετή προγράμματα η προθεσμία παραγραφής συνεχίζεται σε κάθε περίπτωση ως την τελική ολοκλήρωση του προγράμματος. Η παραγραφή της δίωξης διακόπτεται από κάθε πράξη που φέρεται εις γνώσιν του ενδιαφερόμενου, προέρχεται από την αρμόδια αρχή και αποσκοπεί στη διερεύνηση ή τη δίωξη της παρατυπίας. Η προθεσμία παραγραφής αρχίζει και πάλι να τρέχει μετά από κάθε διακοπή της. Εντούτοις, η παραγραφή επέρχεται το αργότερο κατά τη λήξη χρονικού διαστήματος ίσου τουλάχιστον του διπλασίου της προθεσμίας παραγραφής, εφόσον η αρμόδια αρχή δεν έχει επιβάλει κάποια κύρωση, εκτός από τις περιπτώσεις που η διοικητική διαδικασία ανεστάλη σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 1. 2. (...) 3. Τα κράτη μέλη διατηρούν την ευχέρεια εφαρμογής προθεσμίας μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη στις παραγράφους 1 και 2 αντιστοίχως. Άρθρο 4. 1. Κάθε παρατυπία συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους: - με την υποχρέωση

καταβολής των οφειλομένων ή επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών, - με την ολική ή μερική κατάπτωση της εγγύησης που έχει συσταθεί για την υποστήριξη της αίτησης παρασχεθέντος οφέλους ή για την είσπραξη προκαταβολής. 2. Η εφαρμογή των μέτρων της παραγράφου 1 περιορίζεται στην αφαίρεση του εξασφαλισθέντος οφέλους προσαυξημένου, εφόσον προβλέπεται, με τόκους που δύνανται να καθοριστούν κατ' αποκοπήν. 3. (...) Άρθρο 6. 1. Υπό την επιφύλαξη των κοινοτικών διοικητικών μέτρων και κυρώσεων που θεσπίζονται βάσει τομεακών κανονισμών υφισταμένων κατά την έναρξη του παρόντος κανονισμού, η επιβολή χρηματικών κυρώσεων, όπως είναι τα διοικητικά πρόστιμα, μπορεί να ανασταλεί με απόφαση της αρμόδιας αρχής, εάν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη εναντίον του συγκεκριμένου προσώπου για τις αυτές πράξεις. Η αναστολή της διοικητικής διαδικασίας αναστέλλει την προβλεπόμενη στο άρθρο 3 προθεσμία παραγραφής. (...)».

5. Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), κατά την ερμηνεία των ως άνω διατάξεων του Κανονισμού 2988/1995, αυτός θεσπίζει γενικούς κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του δικαίου της Ένωσης με σκοπό την καταπολέμηση των πράξεων σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της σε όλους τους τομείς (βλ. αποφ. ΔΕΕ *Glencore Céréales France*, C-584/15, σκ. 23 και *Pfeifer & Langen*, C-52/14, σκ. 20). Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 3 παράγραφος 1 του κανονισμού 2988/95 ορίζει προθεσμία παραγραφής της δίωξης η οποία είναι τετραετής από τη διάπραξη της παρατυπίας ή, σε περίπτωση διαρκούς ή επαναλαμβανόμενης παρατυπίας, από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία. Η ημερομηνία πάντως κατά την οποία οι εθνικές αρχές έλαβαν γνώση μίας παρατυπίας δεν ασκεί επιρροή στον χρόνο κίνησης της προθεσμίας παραγραφής. Και τούτο διότι, αφενός τίποτα στο γράμμα του άρθρου 3 παράγραφος 1 του Κανονισμού δεν επιτρέπει να συναχθεί αντίθετη ερμηνεία και αφετέρου, δεδομένου ότι η εθνική διοίκηση υπέχει γενική υποχρέωση επιμέλειας κατά τον έλεγχο του νομοτύπου της καταβολής των πληρωμών που διενεργεί και βαρύνουν τον προϋπολογισμό της Ένωσης, η οποία συνεπάγεται ότι οφείλει αμελλητί να λαμβάνει μέτρα προς αποκατάσταση των παρατυπιών, εάν γινόταν δεκτό ότι η ως άνω προθεσμία εκκινεί από τον χρόνο που οι εθνικές αρχές διαπίστωσαν αυτές, θα μπορούσε να ενθαρρυνθεί η απραξία από μέρους τους ως προς τη δίωξη των παρατυπιών, με συνέπεια την έκθεση σε μακρά περίοδο ανασφάλειας των εμπλεκόμενων επιχειρηματιών και τον κίνδυνο αδυναμίας απόδειξης πλέον του νομότυπου χαρακτήρα των επίδικων πράξεων. Ως εκ τούτου, η άποψη ότι το χρονικό σημείο έναρξης της προθεσμίας συμπίπτει με την ημερομηνία διαπίστωσης της παρατυπίας θα ήταν αντίθετη προς αυτήν την υποχρέωση επιμέλειας (βλ. αποφ. ΔΕΕ *Pfeifer & Langen* σκ. 67, 68, *Firma Ernst Kollmer Fleischimport und -export*, C-59/14, σκ. 27, 28). Κατά την

ίδια διάταξη, ωστόσο, οι τομεακοί κανόνες μπορούν να προβλέπουν μικρότερη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να υπολείπεται των τριών ετών.

6. Εξάλλου, η διάπραξη παρατυπίας, κατά την έννοια του άρθρου 1 παράγραφος 2 του Κανονισμού 2988/95, προϋποθέτει τη συνδρομή δύο προϋποθέσεων, ήτοι, αφενός, την ύπαρξη πράξης ή παράλειψης οικονομικού φορέα που να συνιστά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης και, αφετέρου, την πρόκληση ή το ενδεχόμενο πρόκλησης ζημίας στον προϋπολογισμό της Ένωσης (βλ. αποφ. Δ.Ε.Ε. Glencore Céréales France, σκ. 38, Firma Ernst Kollmer Fleischimport und -export, σκ. 24).

7. Περαιτέρω, όπως παγίως έχει δεχθεί το ΔΕΕ, η τετραετής προθεσμία του άρθρου 3 παράγραφος 1 του κανονισμού 2988/95 εφαρμόζεται τόσο για τις παρατυπίες που οδηγούν στη επιβολή διοικητικής κυρώσεως, υπό την έννοια του άρθρου 5 του κανονισμού αυτού, όσο και για τις παρατυπίες, για τις οποίες έχει επιβληθεί διοικητικό μέτρο με αντικείμενο την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους, κατά το άρθρο 4 του εν λόγω κανονισμού (βλ. αποφ. ΔΕΕ Glencore Céréales France, σκ. 26, Pfeifer & Langen, σκ. 23 και Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb κ.λπ., συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-278/07 έως C-280/07, σκ. 22). Το δε χρονικό σημείο έναρξης της προθεσμίας παραγραφής είναι είτε η ημερομηνία επέλευσης της ζημίας, όταν η ζημία επέρχεται μετά την πράξη ή την παράλειψη που συνιστά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, είτε η ημερομηνία της πράξης ή της παράλειψης αυτής, όταν το επίμαχο όφελος χορηγήθηκε -υπό την έννοια της λήψης της απόφασης οριστικής χορήγησης του συγκεκριμένου οφέλους- πριν από την εν λόγω πράξη ή παράλειψη (βλ. αποφ. Glencore Céréales France, σκ. 47, 48, 51, Firma Ernst Kollmer Fleischimport und -export, σκ. 26, 32).

8. Ο Κανονισμός 2988/95, όπως προκύπτει από το γράμμα όσο και από την οικονομία του τέταρτου εδαφίου του άρθρου 3 παράγραφος 1, θεσπίζει επίσης ένα απόλυτο όριο για την παραγραφή των διώξεων των παρατυπιών, η οποία επέρχεται το αργότερο την ημέρα κατά την οποία λήγει προθεσμία ίση με το διπλάσιο της προθεσμίας που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο της ίδιας διατάξεως, εφόσον η αρμόδια αρχή δεν έχει επιβάλει κάποια κύρωση, εκτός από τις περιπτώσεις που η διοικητική διαδικασία ανεστάλη, σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 1 του Κανονισμού αυτού (βλ. αποφ. Glencore Céréales France, σκ. 53, Pfeifer & Langen, σκ. 63). Εξάλλου, η παραγραφή διακόπτεται από κάθε πράξη που φέρεται εις γνώσιν του ενδιαφερόμενου, προέρχεται από την αρμόδια αρχή και αποσκοπεί στη διερεύνηση ή τη δίωξη της παρατυπίας, η δε προθεσμία παραγραφής αρχίζει και πάλι να υπολογίζεται μετά από κάθε διακοπή της. Ωστόσο, με εξαίρεση την ως άνω περίπτωση αναστολής της διοικητικής

διαδικασίας, οι πράξεις διερευνήσεως και διώξεως που εκδίδονται από την αρμόδια αρχή και φέρονται εις γνώσιν του ενδιαφερομένου, κατά το άρθρο 3 παράγραφος 1 τρίτο εδάφιο του Κανονισμού αυτού, δεν έχουν ως αποτέλεσμα τη διακοπή της προθεσμίας του άρθρου 3 παράγραφος 1 τέταρτο εδάφιο του ίδιου Κανονισμού (βλ. αποφ. Glencore Céréales France, σκ. 56, Pfeifer & Langen, σκ. 41-47, 72, 74), με συνέπεια η παραγραφή να επέρχεται, σε κάθε περίπτωση, το αργότερο κατά τη λήξη χρονικού διαστήματος ίσου τουλάχιστον του διπλασίου της προθεσμίας παραγραφής, εφόσον η αρμόδια αρχή δεν έχει επιβάλει κάποια κύρωση (βλ. άρθρο 3 παράγραφος 1 εδάφια γ και δ). Το απόλυτο αυτό όριο ενισχύει την ασφάλεια δικαίου των επιχειρήσεων, εμποδίζοντας την επ' αόριστον αναστολή της παραγραφής διώξεων που αφορούν μια παρατυπία μέσω επαναλαμβανόμενων πράξεων που τη διακόπτουν (βλ. αποφ. Glencore Céréales France, σκ. 55, Pfeifer & Langen, σκ. 63-64).

9. Τέλος, με τις διατάξεις του ως άνω Κανονισμού 2988/95 αναγνωρίζεται στα κράτη μέλη ευρεία διακριτική ευχέρεια ως προς τον καθορισμό μεγαλύτερων προθεσμιών παραγραφής για περιπτώσεις παρατυπιών που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης (άρθρο 3 παράγραφος 3). Η εφαρμογή όμως μεγαλύτερης εθνικής προθεσμίας παραγραφής, η οποία μπορεί να προκύπτει και από εθνικές διατάξεις προγενέστερες της ημερομηνίας έκδοσης του ανωτέρω Κανονισμού (βλ. απόφ. Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb κ.λπ., σκ. 45-47), δεν πρέπει να βαίνει προδήλως πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, θα ήταν δε σύμφωνη προς την αρχή της ασφάλειας δικαίου μόνον εφόσον θα ήταν αρκούντως προβλέψιμη, με την επισήμανση πάντως ότι τυχόν παροχή στα κράτη μέλη της δυνατότητας να χορηγούν στην οικεία Διοίκηση πολύ μακρότερο χρονικό διάστημα για την ανάληψη δράσης από το προβλεπόμενο στο άρθρο 3 παράγραφος 1 πρώτο εδάφιο του Κανονισμού 2988/1995 θα μπορούσε να ενθαρρύνει ενδεχόμενη απραξία των εθνικών αρχών ως προς τη δίωξη των παρατυπιών του άρθρου 1, αφήνοντας έκθετους τους επιχειρηματίες σε μακρά περίοδο ανασφάλειας δικαίου και αδυναμίας απόδειξης του νομότυπου χαρακτήρα των επίδικων συναλλαγών. Ελλείψει δε τέτοιου εθνικού κανόνα, παρατυπίες του άρθρου 1 του Κανονισμού θεωρούνται παραγεγραμμένες εντός προθεσμίας τεσσάρων ετών από την ημερομηνία διαπράξεώς τους, λαμβανομένων υπόψη των προβλεπομένων στο άρθρο 3 παράγραφος 1 τρίτο εδάφιο του Κανονισμού 2988/1995 πράξεων που συνεπάγονται διακοπή της παραγραφής και τηρουμένου του ανώτατου ορίου που ορίζει το τέταρτο εδάφιο του άρθρου 3 παράγραφος 1 (βλ. αποφ. Ze Fu Fleischhandel και Vion Trading, συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-201/10 και C-202/10, σκ. 38, 44, 45 και Cruz & Companhia, C-341/13, σκ. 55, 56, 58, 59, 64).

10. Ο ν. 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους κ.λπ.» (Α' 247/27.11.1995), με έναρξη ισχύος την 1.1.1996 δυνάμει του άρθρου 119 αυτού, στο άρθρο 102 (Αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων) ορίζει ότι: «Χρηματοδοτήσεις, ενισχύσεις ή επιδοτήσεις σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα και φορείς που καταβάλλονται στα πλαίσια κοινοτικών πολιτικών από εθνικούς πόρους ή πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναζητούνται από το Δημόσιο, εφόσον διαπιστωθεί από τα κατά περίπτωση αρμόδια όργανα ότι έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως ή παρανόμως. (...)» και στο άρθρο 103 (Παραγραφή απαιτήσεων του Δημοσίου) ότι: «Η αναζήτηση των χρηματικών ποσών του προηγούμενου άρθρου υπόκειται σε παραγραφή εντός πενταετίας από την ημερομηνία διαπίστωσης της αχρεώστητης ή παράνομης είσπραξης, εκτός αν διαφορετικά ορίζεται από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Τα καταλογισθέντα ποσά υπόκεινται σε εικοσαετή παραγραφή, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Οι διατάξεις περί αναστολής, διακοπής και συνεπειών της παραγραφής του παρόντος νόμου, που ισχύουν για τις απαιτήσεις του Δημοσίου, εφαρμόζονται ανάλογα και για τις απαιτήσεις του άρθρου αυτού, εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου». [Οι ανωτέρω διατάξεις ίσχυαν έως 27.6.2014, καταργήθηκαν δε και αντικαταστάθηκαν από 28.6.2014 από τις ομοίου περιεχομένου διατάξεις των άρθρων 121 και 122, αντίστοιχα, του ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (...) δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» (Α' 143)].

11. Στην από 30.10.1995 Έκθεση του Τμήματος Νομοτεχνικής Επεξεργασίας Σχεδίων και Προτάσεων Νόμου της Διεύθυνσης Επιστημονικών Μελετών της Βουλής των Ελλήνων επί του -κατατεθέντος προς συζήτηση την 26.9.1995 και ψηφισθέντος την 13.11.1995- σχετικού σχεδίου νόμου "Περί δημοσίου λογιστικού και ελέγχου δαπανών του Κράτους" αναφέρονται τα ακόλουθα: «(...) IV. Ζητήματα κοινοτικού δικαίου 1. Με τα άρθρα 96 έως 105 του νομοσχεδίου ρυθμίζονται, όπως τονίζεται στην Εισηγητική Έκθεση, "θέματα οικονομικών σχέσεων της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση". Το σύνολο των προτεινόμενων διατάξεων αποβλέπει στην ορθή εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, η οποία συνιστά πρωταρχικό καθήκον των Κρατών μελών. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Συνθ. Ε.Κ): "Τα Κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο κατάλληλο να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα συνθήκη ή προκύπτουν από πράξεις των οργάνων της Κοινότητας και διευκολύνουν την Κοινότητα στην εκτέλεση της αποστολής της. Απέχουν από κάθε μέτρο που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της παρούσας συνθήκης". Από το άρθρο αυτό απορρέει το δικαίωμα αλλά και η υποχρέωση των Κρατών μελών να λάβουν όλα τα ενδεδειγμένα μέτρα προκειμένου να εξασφαλισθεί το

χρήσιμο αποτέλεσμα των κοινοτικών κανόνων (Απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων - ΔευρΚ - της 17.12.1970, Scheer, υποθ. 30/70, Συλλογή αποφάσεων 1970, σ. 1197). Η παράλειψη λήψεως των αναγκαίων μέτρων επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προσφύγει στο ΔΕυρΚ με αντικείμενο να διαπιστωθεί η παραβίαση του άρθρου 5 Συνθ. Ε.Κ. (Απόφαση του ΔΕυρΚ της 17.2.1970, Επιτροπή κατά Ιταλίας, υποθ. 31/69, Συλλογή αποφάσεων 1970, σ. 34). 2. Τα αναγκαία μέτρα εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου υιοθετούνται σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου, ιδίως του συνταγματικού δικαίου, όσον αφορά τον προσδιορισμό των αρμοδίων οργάνων και των χρησιμοποιούμενων διαδικασιών (βλ. την απόφαση του ΔΕυρΚ της 15.2.1971, International Fruit Company, υποθ. 51 έως 54/71, Συλλογή αποφάσεων 1971, σ. 1116). Εν τούτοις, η προκύπτουσα θεσμική και διαδικαστική αυτονομία των Κρατών μελών πρέπει να συμβιβάζεται με τις "αναγκαιότητες μιας ομοιόμορφης εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου". (ΔΕυρΚ, απόφαση της 6.6.1972, Schluter, υποθ. 94/71, σ. 307). 3. Τις αρχές αυτές που διέπουν την ορθή εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου φαίνεται να τηρούν τα προτεινόμενα άρθρα 96 έως 105 του νομοσχεδίου, που αφορούν όπως ήδη τονίσθηκε, τις οικονομικές σχέσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι, η ανάθεση των σχετικών με τα κοινοτικά δημοσιονομικά θέματα αρμοδιοτήτων στον Υπουργό των Οικονομικών (άρθρο 96) ή ο χαρακτηρισμός αφ' ενός σε έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού των αναλήψεων από την Ένωση (άρθρο 97) και αφ' ετέρου σε δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού των αποδόσεων προς την τελευταία (άρθρο 98), εντάσσονται στο πλαίσιο της προαναφερθείσας έννοιας της θεσμικής αυτονομίας των Κρατών μελών. 4. Οι διατάξεις των άρθρων 101 έως 105 του νομοσχεδίου έχουν ιδιαίτερη σημασία επειδή έχουν σχέση με τη χρηστή διαχείριση των κοινοτικών πόρων. Η αύξηση των περιπτώσεων απάτης στην κοινοτική επικράτεια αποτέλεσε άλλωστε αντικείμενο ειδικής ρύθμισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ, υπό τη μορφή του άρθρου 209 Α Συνθ. Ε.Κ., το οποίο έχει ως εξής: "Τα Κράτη μέλη λαμβάνουν τα ίδια μέτρα καταπολέμησης της απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας, με εκείνα που λαμβάνουν για την καταπολέμηση της απάτης κατά των ιδίων οικονομικών συμφερόντων. Με την επιφύλαξη άλλων διατάξεων της παρούσας συνθήκης, τα Κράτη μέλη συντονίζουν τη δράση τους σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας κατά της απάτης. Για το σκοπό αυτό, διοργανώνουν, με την βοήθεια της επιτροπής, εκτενή και τακτική συνεργασία με τις αρμόδιες διοικητικές υπηρεσίες τους". Τα άρθρα 101 έως 105 επιδιώκουν την επέκταση του πεδίου εφαρμογής συγκεκριμένων ρυθμίσεων και στην περίπτωση των κοινοτικών πόρων. Αν και όπως τόνισε το Ελεγκτικό Συνέδριο της Ένωσης (Εκθεση του 1987, Επίσημη Εφημερίδα, αριθ. C 336 της 15.12.1987), η παραπομπή στις εθνικές ρυθμίσεις για την καταπολέμηση της απάτης κατά των οικονομικών συμφερόντων της

Κοινότητας δεν συνιστά πάντοτε την ιδανικότερη λύση, εν τούτοις η παρούσα ανάπτυξη του κοινοτικού δικαίου δεν επιτρέπει διαφορετική αντιμετώπιση. Η έλλειψη κοινών κανόνων προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης οδηγεί αναπόφευκτα στην εφαρμογή των σχετικών εθνικών κανόνων (βλ. ως προς την αναζήτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών -άρθρο 102 ΣχΝ-την απόφαση του ΔΕυρΚ της 4.4.1974, Mertens, υποθ. 178/73, Συλλογή αποφάσεων 1974, σ. 383 που αναφέρεται ρητώς στην σχετική υποχρέωση των αρμοδίων εθνικών αρχών)».

12. Δεδομένης της προαναφερθείσας ευχέρειας των κρατών μελών, δυνάμει του άρθρου 3 παράγραφος 3 του Κανονισμού 2988/95, να εφαρμόζουν μεγαλύτερες προθεσμίες παραγραφής που μπορούν να προκύπτουν από διατάξεις προγενέστερες της ημερομηνίας έκδοσής του και υπό το φως της ερμηνείας από το ΔΕΕ των διατάξεων των άρθρων 1 έως 6 του ως άνω Κανονισμού αλλά και στο πλαίσιο της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου, το Δικαστήριο κρίνει ότι η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 103 του ν. 2362/1995, η οποία προβλέπει πενταετή παραγραφή των αξιώσεων των εθνικών αρχών για την αναζήτηση αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών εθνικών και κοινοτικών ενισχύσεων κατά την εφαρμογή κοινοτικών πολιτικών, αρχόμενη από τη διαπίστωση της αχρεώστητης ή παράνομης είσπραξης, υπό την επιφύλαξη διαφορετικής πρόβλεψης από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, δεν παρίσταται ασύμβατη προς τις προβλέψεις του Κανονισμού 2988/95, υπό το φως των οποίων τελεί η ερμηνεία της, εφόσον το συνολικό χρονικό διάστημα που παρήλθε από τη διάπραξη της παρατυπίας έως την ολοκλήρωση της εκάστοτε προβλεπόμενης, μετά τη διαπίστωση αυτής, διοικητικής διαδικασίας για την αναζήτηση των αδικαιολογήτως καταβληθέντων ποσών, είναι εύλογο, ούτως ώστε η επιβολή εν τέλει του μέτρου της ανάκτησης να μην αντίκειται στις αρχές της αναλογικότητας και της ασφάλειας δικαίου, σε κάθε δε περίπτωση, δεν έχει υπερβεί την απόλυτη και μη επιδεχόμενη διακοπής οκταετή προθεσμία παραγραφής από τη διάπραξη στην οποία υπόκειται η αξίωση επιστροφής των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων, σύμφωνα με τις ρητές προβλέψεις του Κανονισμού.

13. Στην υπό κρίση υπόθεση, το δικάσαν Τμήμα με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφασή του, δέχθηκε, κατά την αναιρετικώς ανέλεγκτη περί τα πράγματα κρίση του, όσα αναφέρονται στις σκέψεις 14 έως 19 που ακολουθούν.

14. Με την 17459/Α.Πλ.2690/10.4.2014 απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης του Υπουργού Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας καταλογίστηκε σε βάρος της ήδη αναιρεσίβλητης ως αχρεωστήτως

καταβληθέν, ποσό 382.544,00 ευρώ, πλέον αναλογούντων νόμιμων τόκων 61.251,58 ευρώ (443.795,58 ευρώ συνολικά), εκ του συνολικού ποσού των 3.516.240,00 ευρώ, που αυτή έλαβε για συγχρηματοδότηση, κατά 75% από πόρους του ΕΤΠΑ και κατά 25% από εθνικούς πόρους, επενδυτικού της σχεδίου.

15. Το επενδυτικό σχέδιο που αναφέρεται στην προηγούμενη σκέψη είχε αντικείμενο α) τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση του υπάρχοντος ξενοδοχείου της «...» στα Καμένα Βούρλα Φθιώτιδας από Α΄ Τάξης σε ΑΑ΄ Τάξης (αναβάθμιση σε κατηγορία πολυτελείας), β) την ίδρυση συνεδριακού κέντρου 200 ατόμων εντός του ίδιου ξενοδοχείου, μετά από τροποποίηση και αναδιάταξη των χώρων και των λειτουργιών του, γ) τον εκσυγχρονισμό του υπάρχοντος υδροθεραπευτηρίου εντός του ξενοδοχείου και τη δημιουργία κέντρου θαλασσοθεραπείας σε κατ' επέκταση του ξενοδοχείου κτιριακές εγκαταστάσεις και σε συνέχεια του υδροθεραπευτηρίου και δ) την προσθήκη στο ξενοδοχείο (επέκταση) 49 νέων δωματίων και 129 κλινών (μόνο δαπάνες προμήθειας και εγκατάστασης μηχανολογικού εξοπλισμού, επίπλωσης, διακόσμησης και λοιπού εξοπλισμού, ειδικού εξοπλισμού του κέντρου θαλασσοθεραπείας, έργων και διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου), ώστε, μετά την ολοκλήρωση και των έργων εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων δωματίων, η συνολική δυναμικότητα του ξενοδοχείου να ανέρχεται σε 157 δωμάτια και 338 κλίνες.

16. Το ως άνω σχέδιο είχε ενταχθεί ως υποέργο με κωδικό ΟΠΣ 69536/2 στην Πράξη «Ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων ν. 2601/1998 – Ποιοτικός εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων και κάμπινγκ Γ΄ τάξης και άνω βάσει του ν. 2601/1998» του Μέτρου 2 «Ενίσχυση Ιδιωτικών Επενδύσεων / Ποιοτικός εκσυγχρονισμός Ξενοδοχείων και Camping Γ΄ τάξης και άνω» του Άξονα προτεραιότητας 2 του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και επιχειρηματικότητα» του Γ΄ ΚΠΣ, με την ΑΠ1690/Ε12(5.1.1.Π)/386/29.4.2002 απόφαση της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης (ΕΥΔ) του ως άνω ΕΠ, όπως αυτή τροποποιήθηκε με τις ΑΠ.7826/5.1.1/2834/7.7.2006 και 8259/2.2.1.2/2718/17.7.2008 όμοιες.

17. Ως αιτία επιβολής της δημοσιονομικής διόρθωσης στην 17459/Α.Πλ.2690/10.4.2014 απόφαση, όπως αυτή συμπληρώνεται από τις σχετικές αναφορές της με αριθ. πρωτ. 729/31.1.2013 έκθεσης ελέγχου της «Κοινοπραξίας ΕΤΠΑ» για λογαριασμό της ΕΥ «Αρχή Πληρωμής», που εγκρίθηκε με την 41388/Α.Πλ.7881/25.9.2013 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας και κοινοποιήθηκε στην ήδη αναιρεσίβλητη, από κοινού με την εγκριτική της απόφαση, κατ' εφαρμογή της 907/052/2.7.2003 ΚΥΑ, στις 19.12.2013 με την 8696/19.12.2013 έκθεση επίδοσης του δικαστικού επιμελητή της Περιφέρειας του

Πρωτοδικείου Λαμίας ..., αναφέρεται η ακόλουθη: Η δαπάνη των κτιριακών των επεκτάσεων των ως άνω εγκαταστάσεων της εταιρείας δεν υπάγεται σε καθεστώς ενίσχυσης (δεν επιδοτείται), καθώς η παροχή ενισχύσεων επί δαπανών ανέγερσης ή επέκτασης κτιριακών εγκαταστάσεων σε οικοπέδο που δεν ανήκει στον φορέα της επένδυσης επιτρέπεται, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 3 (i) του ν. 2601/1998, μόνο όταν η χρήση του οικοπέδου έχει παραχωρηθεί από τον ίδιο τον ΕΟΤ στον οικείο φορέα για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 15 ετών και όχι στην προκειμένη περίπτωση, που η χρήση του οικείου οικοπέδου έχει παραχωρηθεί στην ήδη αναιρεσίβλητη όχι από τον ίδιο τον ΕΟΤ αλλά από την μισθώτρια αυτού από τον ΕΟΤ (παραχωρησιούχο) «...», στο πλαίσιο σχετικής μεταξύ της τελευταίας και της ήδη αναιρεσίβλητης σύμβασης μίσθωσης. Κατά παράβαση όρου της ως άνω απόφασης ένταξης, και ειδικότερα του όρου της 54816/ΥΠΕ/1/00258/ Ν.2601/98/24.5.2001 απόφασης του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας περί υπαγωγής του ως άνω επενδυτικού σχεδίου σε καθεστώς ενίσχυσης του αναπτυξιακού νόμου 2601/1998 (ΦΕΚ ΑΠ & Σ 93/5.6.2001), όπως αυτή τροποποιήθηκε με την 44301/ΥΠΕ/1/00258/Ν.2601/98/24.12.2003 απόφαση του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, δεν περικόπηκε, με την 39910/ΥΠΕ/1/00258/Ν.2601/27.10.2005 απόφαση του Υπουργού και του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών (ΦΕΚ ΑΠ&Σ 208/11.11.2005) περί οριστικοποίησης του κόστους του ως άνω επενδυτικού σχεδίου και πιστοποίησης της ολοκλήρωσής του αλλά και έναρξης της παραγωγικής του λειτουργίας, επί τη βάσει της οποίας και καταβλήθηκε στην ήδη αναιρεσίβλητη στις 27.12.2005 η τελευταία (εξοφλητική) δόση του ως άνω συνολικού ποσού της συγχρηματοδότησης του επενδυτικού της σχεδίου στο πλαίσιο της ως άνω Πράξης, το φερόμενο ως αχρεωστήτως ληφθέν από αυτήν και τελικώς καταλογισθέν ποσό (382.544,00 ευρώ), που αφορούσε σε μη επιλέξιμο κόστος κτιριακών επεκτάσεων των ως άνω εγκαταστάσεων της συνολικού εμβαδού 4.605,80 τ.μ., στο πλαίσιο υλοποίησης του επενδυτικού της σχεδίου, κατά το οποίο επιβαρύνθηκαν, κατά παράβαση του ως άνω όρου της απόφασης υπαγωγής του σχεδίου σε καθεστώς ενίσχυσης του ν. 2601/1998, τα κόστη εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων εγκαταστάσεων της.

18. Το συνολικό κριθέν ως μη επιλέξιμο και καταλογισθέν ως άνω ποσό, επιμερίστηκε σε 36.413,00 ευρώ, 206.634,00 ευρώ και 139.498,00 ευρώ στις ως άνω υπό στοιχεία α (εκσυγχρονισμός), β (συνεδριακό κέντρο) και γ (υδροθεραπευτήριο), αντίστοιχα, επενδυτικές κατηγορίες του επενδυτικού σχεδίου αυτής.

19. Επιληφθέν δε έφεσης της αναιρεσίβλητης, με την ήδη αναιρεσιβαλλόμενη 1233/2016 απόφασή του το Τμήμα έκρινε, κάνοντας δεκτό τον σχετικό λόγο, ότι η προς ικανοποίηση διά της έκδοσης της

προσβαλλόμενης απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης αξίωση του Δημοσίου για επιστροφή από την εταιρεία του καταλογισθέντος σε βάρος της ποσού, ως αχρεωστήτως ληφθέντος στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενης από το ΕΤΠΑ Πράξης, λόγω της διάπραξης της ζημιογόνου παρατυπίας της ως άνω παράβασης όρου της Πράξης (ήτοι, μη περικοπή, με την ανωτέρω από 27.10.2005 απόφαση οριστικοποίησης του κόστους του ως άνω ενισχυθέντος επενδυτικού σχεδίου της εταιρείας, του καταλογισθέντος ποσού των 382.544,00 ευρώ, που αφορούσε στο φερόμενο ως μη επιλέξιμο κόστος κτιριακών επεκτάσεων των εγκαταστάσεών της, κατά το οποίο επιβαρύνθηκαν, κατά παράβαση όρου της απόφασης υπαγωγής του σχεδίου σε καθεστώς ενίσχυσης του ν. 2601/1998, τα κόστη εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων εγκαταστάσεων αυτής), πλέον των αναλογούντων νόμιμων τόκων, έχει παραγραφεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3 του Κανονισμού 2988/1995. Τούτο δε, διότι από την από 27.10.2005 διάπραξη της επίμαχης παρατυπίας μέχρι την από 19.12.2013, κατ' εφαρμογή της 907/052/2.7.2003 ΚΥΑ, κοινοποίηση στην εταιρεία της εγκεκριμένης έκθεσης ελέγχου – διαπίστωσης της παρατυπίας και καθορισμού του καταλογιστέου σε βάρος της- και ήδη καταλογισθέντος με την προσβαλλόμενη απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης- ως αχρεωστήτως ληφθέντος, ποσού, η οποία (κοινοποίηση) θα διέκοπτε τη σχετική παραγραφή, έχει παρέλθει χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τεσσάρων (4) ετών.

20. Με την ένδικη αίτηση προβάλλεται (βλ. και σκέψη 3) ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και πλημμελή εφαρμογή του διέποντος την επίδικη υπόθεση ουσιαστικού νόμου έγινε δεκτό από το δικάσαν Τμήμα ότι η αξίωση του Ελληνικού Δημοσίου για ανάκτηση με δημοσιονομική διόρθωση του φερόμενου ως αχρεωστήτως καταβληθέντος στην αναιρεσίβλητη ποσού, στο πλαίσιο της ως άνω συγχρηματοδοτούμενης Πράξης, έχει υποπέσει στην παραγραφή της διάταξης του άρθρου 3 του Κανονισμού 2988/1995, ενόψει δε της προβλεπόμενης στον ως άνω Κανονισμό ευχέρειας των κρατών μελών να προβλέπουν μεγαλύτερες προθεσμίες παραγραφής, εφαρμοστέα εν προκειμένω είναι η διάταξη του άρθρου 103 του ν. 2362/1995, στην οποία προβλέπεται 5ετής παραγραφή, αρχόμενη από τη διαπίστωση της αχρεώστητης ή παράνομης είσπραξης. Δεδομένου δε ότι εν προκειμένω η έκθεση ελέγχου, με την οποία προσδιορίστηκαν με σαφήνεια και βεβαιότητα τα στοιχεία που θεμελιώνουν την αχρεώστητη καταβολή και άρα συνιστά διαπίστωση κατά τα ανωτέρω, συντάχθηκε την 31.1.2013, ημερομηνία από την οποία αρχίζει η 5ετής προθεσμία παραγραφής, κατά τους ισχυρισμούς του αναιρεσείοντος, μέχρι την έκδοση και κοινοποίηση της 17459/Α.Πλ.2690/10.4.2014 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης του Υπουργού Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας δεν είχε παρέλθει η προβλεπόμενη στις διατάξεις του άρθρου 103 του ν. 2362/1995 προθεσμία παραγραφής.

21. Το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι στην αναιρετική διαδικασία δεν αποκλείεται, αν αυτό απαιτείται από την οικονομία της δίκης, η αντικατάσταση αιτιολογίας της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης όταν το διατακτικό της αναιρεσιβαλλόμενης είναι ορθό. Αυτό ισχύει και όταν έσφαλε μεν το δικαστήριο της ουσίας ως προς την εφαρμοσθείσα από αυτό διάταξη περί παραγραφής, το αναιρετικό όμως δικαστήριο είναι σε θέση να διαπιστώσει, με βάση το πραγματικό που παρατίθεται στην αναιρεσιβαλλόμενη, ότι και με την ορθώς εφαρμοστέα στην υπόθεση διάταξη πάλι συμπληρώνεται ο χρόνος παραγραφής, οπότε, αν ο χρόνος αυτός δεν ταυτίζεται με τον υπό της αναιρεσιβαλλομένης υπολογισθέντα, το αναιρετικό δικαστήριο παραδεκτώς υπολογίζει αυτόν, κατά το μέρος που τούτο δεν στοιχειοθετεί ουσιαστική εκτίμηση αλλά απλή εφαρμογή κανόνων αριθμητικής.

22. Ο ως άνω λόγος αναιρέσης τυγχάνει απορριπτέος, καθόσον, όπως έγινε δεκτό ανωτέρω, η αξίωση επιστροφής των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών υπόκειται, σε κάθε περίπτωση, στην προβλεπόμενη στον Κανονισμό απόλυτη και μη δεκτική διακοπής οκταετή προθεσμία παραγραφής από την διάπραξη της παρατυπίας. Κρίνοντας δε το Τμήμα παραγεγραμμένη την αξίωση του Δημοσίου κατ' αποτέλεσμα δεν έσφαλε, καθόσον από τα διαλαμβανόμενα στην αναιρεσιβαλλομένη πραγματικά περιστατικά (σκέψη 19 της παρούσας), που νομίμως επισκοπούνται αναιρετικώς, προκύπτει ότι έχει σε κάθε περίπτωση παρέλθει η, απόλυτη και μη δεκτική διακοπής, οκταετής προθεσμία παραγραφής από τον χρόνο διάπραξης της παρατυπίας (27.10.2005), ήδη κατά τον χρόνο κοινοποίησης της πράξης διαπίστωσης αυτής κατά τα ανωτέρω (19.12.2013), πολλώ δε μάλλον κατά τον χρόνο ολοκλήρωσης της προβλεπόμενης διοικητικής διαδικασίας αναζήτησης των αχρεωστήτως καταβληθέντων δια της επιβολής της επίμαχης δημοσιονομικής διόρθωσης.

23. Ο Πρόεδρος Ιωάννης Σαρμάς, ο Αντιπρόεδρος Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και οι Σύμβουλοι Βιργινία Σκεύη και Δέσποινα Τζούμα διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: Ενόψει του προαναφερόμενου λόγου αναιρέσης εγείρονται τα ακόλουθα ζητήματα ενωσιακού δικαίου, τα οποία πρέπει να διευκρινισθούν: i) Αν, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 3 του Κανονισμού (ΕΚ, ΕΥΡΑΤΟΜ) 2988/95 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1995, είναι συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης η ρύθμιση του άρθρου 103 του ν. 2362/1995, με την οποία προβλέπεται πενταετής παραγραφή των αξιώσεων των εθνικών αρχών για την αναζήτηση των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών εθνικών και κοινοτικών ενισχύσεων κατά την εφαρμογή κοινοτικών πολιτικών, αρχόμενη από τη διαπίστωση της αχρεώστητης ή παράνομης είσπραξης και ii) Αν η ως άνω ερμηνεία του άρθρου 103 του ν. 2362/1995 που υιοθέτησε το Δικαστήριο

(βλ. σκέψεις 4.Γ και 7) συνάδει με το ενωσιακό δίκαιο, ενόψει της αρχής της ασφάλειας δικαίου που επιτάσσει να είναι σαφείς και προβλέψιμες οι περί παραγραφής ρυθμίσεις. Περαιτέρω, δοθέντος ότι: (α) η ερμηνεία των εφαρμοστέων εν προκειμένω διατάξεων παρίσταται αναγκαία για την επίλυση της επίδικης διαφοράς και την απάντηση του λόγου αναίρεσης, η έννοια δε αυτών δεν παρίσταται καθ' εαυτήν τόσο προφανής (*acte claire*) ούτε έχει καταστεί προφανής από τη μέχρι τώρα διαμορφωθείσα νομολογία του Δικαστηρίου της Ένωσης (*acte éclairé*), ώστε να μην καταλείπεται εύλογη αμφιβολία ως προς το ακριβές περιεχόμενό τους (βλ. αποφ. ΔΕΕ της 28.7.2016, C-379/15, *Association France Nature Environnement*, σκ. 50, της 6.10.1982, C-283/81, *Srl Cilfit*, σκ. 10 έως και 21) και (β) οι αποφάσεις της Ολομέλειας αποτελούν αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου που δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, κατά την έννοια του άρθρου 267 εδ. γ της ΣΛΕΕ (βλ. άρθρο 98 παρ. 1 περ. στ και παρ. 3 του Συντάγματος και ήδη άρθρα 179 και 200 παρ. 1 του ν. 4700/2020 και απόφ. ΔΕΕ της 15.3.2017, C-3/2016, *Lucio Cesare Aquinot*, σκ. 34), καθίσταται επιβεβλημένη η αποστολή προδικαστικών ερωτημάτων με το ανωτέρω εκτεθέν περιεχόμενο στο Δικαστήριο της Ένωσης προς αποσαφήνιση των σχετικών ερμηνευτικών ζητημάτων.

24. Κατ' ακολουθίαν των προεκτεθέντων και μη προβαλλομένου άλλου λόγου αναίρεσης, η υπό κρίση αίτηση πρέπει να απορριφθεί, εκτιμωμένων δε των περιστάσεων, το Δικαστήριο κρίνει ότι το αναιρεσίον πρέπει να απαλλαγεί από τα δικαστικά έξοδα (βλ. άρθρο 275 παρ. 1 εδ. α' και τελευταίο του Κ.Δ.Δ., σε συνδυασμό με το άρθρο 123 του π.δ. 1225/1981, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3472/2006).

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την αίτηση αναίρεσης.

Απαλλάσσει το Ελληνικό Δημόσιο από τα δικαστικά έξοδα.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε σε τηλεδιάσκεψη, στις 24 Ιουνίου 2020.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΣΤΙΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στις 19 Ιουλίου 2022 (βλ. πρακτικό δημοσίευσης με όμοια ημερομηνία).

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ